

BASIN BÜLTENİ

TRABZON MİLLETVEKİLİ
M. AKİF HAMZAÇEBİ'NİN
09.07.2004 TARİHİNDE

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ KANUNU TASARISININ

1. MADDESİ ÜZERİNDE TBMM GENEL KURULUNDA CHP GRUBU ADINA YAPTIĞI KONUŞMANIN ÖZETİ

- ✓ **Artık, uluslararası bir ekonomik sistem yerine, giderek ulusüstü bir ekonomik sistem oluşmaya başlamıştır.**

Küreselleşme bir yandan ülkeler arasındaki coğrafi sınırları esnetirken, öte yandan da yereli ve yerel yönetimleri giderek daha önplana çıkarmaktadır. Küreselleşme devlet, ekonomi ve toplum kavramlarını çok köklü bir şekilde değişime uğratmakta, etkilemektedir. Bunun sonucunda, artık, uluslararası bir ekonomik sistem yerine, giderek ulusüstü bir ekonomik sistem oluşmaya başlamıştır.

- ✓ **Küreselleşme ulus devletin yetki alanını, güç alanını daraltmaktadır.**

Geçmişte ve halen ulusal ekonomiler devlet sınırları içinde yer alırken, küreselleşmenin giderek artan etkisiyle birlikte, artık, devletlerin piyasalar arasında, pazarlar arasında, içerisinde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Küreselleşme ulus devletin yetki alanını, güç alanını daraltmaktadır. Eskiden, ulus devletin hâkimiyet alanında, yetki alanında olan bazı konular, küreselleşmenin etkisiyle şimdi ulusüstü kurumlar tarafından düzenlenebilmektedir. Avrupa Birliği bunun çok önemli bir örneğidir. Avrupa Birliğine üye ülkeler, eskiden, demokratik olarak kendi ulusal sınırları içerisinde, ulusal yönetimleri tarafından kararlaştırılan bazı hususları Avrupa Birliğinin yönetim organlarına bırakmışlardır. Bu, ulus devletin özerklik kaybettiği alanlardan bir tanesidir. Buna meşruiyet eksikliği veya demokrasi kaybı veya demokrasi açığı da diyebiliriz. Demokratik uygulamaların meşru olma zorunluluğunu dikkate aldığımızda, bu uygulamaların karar sürecine katılanlar ile bu uygulamalardan etkilenenlerin birbiriyle her zaman örtüşmediğini görmekteyiz.

Bütün bu tartışmaların temelinde ise, bu gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan ulus devletin müdahale kapasitesinin, müdahale gücünün azalması yatmaktadır. Örneğin artık devletler, istedikleri gibi, istedikleri oranda vergi koyma yetkisine sahip değildir. Bir ülkenin alacağı vergi kararları, her zaman bir başka ülkenin vergi kararlarıyla ilişkili olmak zorundadır.

- ✓ **Böylesi gelişmeleri yaşadığımız dünyada, küreselleşmenin yarattığı küresel merkezîleşme eğilimlerine karşı, yerel yönetimler, bütün bireyler, bütün vatandaşlar için önemli bir güvencedir.**

Yerel yönetimler, giderek daha önem kazanmaktadır. Eskiden, ulus devletlerin üstlendiği görevlerin bir kısmının şimdi uluslarüstü bazı kurumlar tarafından üstleniliyor olması, yerel yönetimleri ulus devletler tarafından yürütülmekte olan bazı görevler konusunda da kendilerini yetkili olmak, görevli olmak konusunda arzu duymaya sevk etmiştir. Yerel yönetimlerin giderek özerkleşmesi veya giderek daha bağımsız eğilimlere sahip olmasının temelinde bu yatmaktadır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı da buradan doğmuştur. 1985 yılında Avrupa Bakanlar Konferansında imzalanmış olan bu şart, Türkiye tarafından da 1991 yılında - Türkiye'nin idarî yapısından kaynaklanan bazı çekincelerle- onaylanmıştır.

Yerel yönetimlerin organizasyonunun temelinde, merkezî yönetimden bağımsız olarak yönetim organizasyonunun temelinde, şunlar vardır. Birincisi, yerel yönetimler yapacakları işleri kendi sorumluluğu altında yapacaktır. İkincisi, kendi özkaynaklarıyla yapacaktır. Üçüncüsü de, bütün bu işleri demokratik yöntemlerle seçilmiş organları vasıtasıyla yapacaklardır. Yerel yönetimlerin özerkliğini veya merkezi yönetimden bağımsızlığını bu şekilde tanımlamak gerekir.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının şartlarından bir tanesi de, yerel yönetimlerin malî kaynaklarıyla uyumlu olarak kendilerine birtakım görevlerin verilmesi gerektiğidir. Tabi ki, yerel yönetimlere birtakım görevleri veriyorsanız, bu görevlere paralel olarak gerekli malî kaynakları da sağlamak zorundasınız.

- ✓ **Yerel yönetimlere kendi sorumluluklarıyla, görev alanlarıyla bağlantılı olarak birtakım gelir kaynaklarının nasıl sağlanacağı üzerinde düşünmek gerekmektedir.**

Bu tasarıları görüşürken, gerçekte bu tasarıların ayrılmaz bir parçası olması gereken yerel yönetimlerin gelir kaynaklarını düzenleyen tasarıların da buraya gelmiş olması gerekirdi. Ancak, ne İl Özel İdareleri Kanunu Tasarısında ne de Belediyeler Kanunu Tasarısında bu düzenlemeleri görebilmiş değiliz. Yerel yönetimlere kendi sorumluluklarıyla, görev alanlarıyla bağlantılı olarak birtakım gelir kaynaklarının nasıl sağlanacağı üzerinde düşünmek gerekmektedir. Bu konuda dünya uygulamalarına bakıldığında, birçok ülkede, merkezî yönetimden aktarılan paylar dışında, yerel yönetimlerin kendi gelir kaynaklarının olduğunu görmekteyiz. Kendi gelir kaynakları, merkezî yönetimden aktarılan paylar dışında, kendi gelir kaynakları güçlü olmayan yönetimler, vatandaşa hizmet açısından çok güçlü olamazlar, güçlü kararlar alamazlar.

- ✓ **Büyükşehir belediyelerine, özellikle belli yatırım projelerinin finansmanı için, gerektiğinde, alt ve üst sınırları yasada belirtilmek, kendi yetkili organlarının kararıyla ve referanduma gitmek suretiyle, bir vergi koyma veya kaynak sağlama yetkisini mutlaka verilmelidir.**

Diğer ülkelerde yerel yönetimler gelir vergisi veya kurumlar vergisi üzerine ilave 1 veya 2 puan veya genel tüketim vergisi olarak isimlendirilen katma değer vergisinin üzerine ilave 1 veya 2 puanı, referanduma giderek, belli yatırım projelerinin finansmanında kullanacağını taahhüt etmek suretiyle böyle bir kaynağı kullanma hakkına sahiptirler. Böyle yaklaşımları, yerel yönetimlerin göreceği hizmetlerle orantılı gelir kaynaklarına kavuşabilmesi açısından düşünmek gerekir.

- ✓ **Hazine Müsteşarlığı, belediyelerin borçlanmaları konusunda ilave sınırlar getirmeye yetkili olmalıdır.**

Tasarılar gelir kaynaklarını düzenlemek açısından çok yetersiz. Buna karşılık, tasarıların getirdiği tek düzenleme, yerel yönetimlere borçlanma yetkisinin verilmiş olmasıdır. Borçlanma yetkisinin, Türkiye'nin içinde bulunduğu kamu borç stokunun büyüklüğü ve borcun çevrilebilirliği sorunu dikkate alındığında, belediyelerde gerçekte ne kadar geri tepen bir silah olduğu önümüzdeki yıllarda ortaya çıkacaktır. Bu konuda ülkenin kamu finansman dengesini göz önünde bulundurmak suretiyle "gerektiğinde, borçlanma konusunda yerel yönetimler için ilave sınırlar getirmeye Hazine Müsteşarlığı yetkili olmalıdır" şeklindeki önerilerimiz, maalesef, kabul görmemiştir. Aynı öneriyi, yine bu Tasarıda da yapacağız.

- ✓ **Tasarının bu konuda yapmış olduğu başka bir düzenleme de, gerçekte, Türk hukuk tarihi açısından ilginç bir örnektir. Tasarı, elektrik ve gaz tüketim vergisinden söz etmektedir.**

Bunu, Plan ve Bütçe Komisyonundaki görüşmeler sırasında hatırlattık, uyardık. Bizim kanunlarımızda, şu anda, elektrik ve gaz tüketim vergisi diye bir vergi yoktur. Belediye Gelirleri Kanununa bakarsanız, elektrik ve havagazı tüketim vergisi vardır. Havagazı şu an kullanılmadığı için, bu verginin o bölümü uygulanmamaktadır. Ama hükümet, bu verginin adını şimdiden değiştirerek, doğalgaza ileride vergi getirmeyi düşündüğü için, bu tasarıda böyle bir tabir kullanmaktadır.

- ✓ **Tasarının belediyelerin gelir kaynakları konusundaki yaklaşımı, borçlanma dışında, maalesef, olmayan bir verginin adını şimdiden koymak olmuştur.**

Gelecekte getirilecek bir verginin adını şimdiden koymak gibi bir uygulamayı, ben, bugüne kadar, hiç görmedim, duymadım; Türk hukuk tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde de böyle bir örneğin olduğunu hatırlamıyorum. Tasarının belediyelerin gelir kaynakları konusundaki yaklaşımı, borçlanma dışında, maalesef, olmayan bir verginin adını şimdiden koymak olmuştur.

- ✓ **Ufak tefek birtakım iyileştirmeler adına Büyükşehir Belediyeleri Kanunu Tasarısını buraya getirmek anlamlı değildir.**

Büyükşehir belediye yönetimi bir ihtiyaçtan doğmuştur. 1930'lu yıllarda 1580 sayılı Belediye Yasasıyla başlayan belediye mevzuatımız, 1980'li yıllarda 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Yasasıyla bir aşamaya gelmiştir. Büyük kentlerin, metropol kentlerin klasik belediyecilik anlayışıyla, 1580 sayılı Yasadaki anlayışla yönetilmesi mümkün olmadığından 3030 sayılı Yasa o dönem için bir aşama olarak düşünülebilir. 3030 sayılı Yasadan bu yana yirmi yılı aşkın bir zaman geçti. Yirmi yılda, Türkiye, çok önemli sorunlar yaşadı, kentlerinde çok önemli gelişmeler yaşadı, toplumsal alanda, demokratik alanda çok önemli değişimler yaşadı. Bütün bunların yarattığı bir birikim var. Ama, bu tasarılar baktığımızda, bu birikimlerin tasarılar yansıdığını söylemek mümkün değildir. Bu birikimlerden büyük kentlerimiz için çok önemli çözümler üretebilirdik, koyabilirdik, gerçekleştirebilirdik; ancak, maalesef, bu tasarıda onu görmek mümkün değil. Ufak tefek birtakım iyileştirmeler adına Büyükşehir Belediyeleri Kanunu Tasarısını buraya getirmenin anlamlı olmadığını düşünüyorum. Bunun bir iddia olamayacağını söylemek istiyorum.

- ✓ **İmar planlarının yarattığı sorunları çözmeye yönelik belediyeler bünyesinde kurulacak bir imar kontrol otoritesini bu Tasarıda da göremiyoruz.**

Büyük kentlerimizin en önemli sorunu hızlı kentleşmenin büyük kentlere yaşanan göçün yarattığı yerleşim sorunu, konut sorunudur. Bu tasarılar da, bunu çözen herhangi bir yaklaşım yok. Büyükşehir belediyelerini yeni bir yönetime, yeni bir yönetim anlayışına kavuşturuyoruz iddiasıyla getirilen bu Tasarının, imar düzenine, imar sistemine yapacağı hiçbir katkı yok ise, bu Tasarının yeniliği nerededir acaba?! İmar mevzuatının yarattığı sorunlar ortadadır. Kentlerdeki gecekondulaşmanın en büyük nedenlerinden birisi, arsa sıkıntısıdır. Arazi var; ama, bu, bir türlü arsaya dönüşemiyor. İmar planlarının yarattığı sorunları çözmeye yönelik belediyeler bünyesinde kurulacak bir imar kontrol otoritesini bu Tasarıda da göremiyoruz.

✓ **Belediyeler kapsamlı bir sosyal yardım programının parçası olarak düşünülmemiştir.**

Kentleşmenin yarattığı sorunun, imar sorununun gerisinde kentlere yönelik olan göç vardır. Bu, kentlerde çok büyük yoksulluk demektir. Kentlerdeki bu insanların önemli bir kısmı, ya günlük işlerle ya parça başı işlerle yaşıyor. Bu insanlarımız, yoksuldur, belki eğitim düzeyleri o kadar yüksek değildir; ama, büyük metropollerde yaşayan bu insanlarımızın beklentileri, talepleri çok yüksektir. Bu beklentileri klasik politikalarla, sınıfsal politikalarla çözmek, karşılamak da mümkün değildir. Çok daha farklı bir anlayışın belediyeler tarafından, yerel yönetimler tarafından üstlenilmesi gerekir. Ancak, tasarıların anlayışı, bu konuda, belediyelerin sadece sosyal yardım yapabileceği şeklinde bir görevi saymak olmuştur. Bu konuda kapsamlı bir sosyal yardım programının bir parçası olarak belediyeler düşünülmemiştir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.